

Superiore igitur de sua & suorū sequacium posita prophetia, aliam adijcit dominus (referante Matthæo) de Hierusalem, dicens. ¶ Hierusalem Hierusalem, quæ occidis prophetas, & lapidas eos qui ad te missi sunt: quoties uolui congregare filios tuos, quemadmodum gallina cōgregat pullos suos sub alas, & noluisti: Ecce relinquetur uobis domus uestra deserta. Dico enim uobis, non me uidebitis à modo donec dicatis: Benedictus q̄ uenit in nomine domini. ¶ In principio benignitas dei ciuitatis Hierusalem auersionem & ignorantiam deplorat: quia quotiescunq; ipse, & maiore quidam sine ulla comparatione sollicitudine uoluit ciues eius congregare, & sancta fove re doctrina ut uiuerent, quàm gallina congreget pullos suos sub alas (nam in gallina hoc facit naturalis amor & instinctus: in CHRISTO autem hoc faciebat supercœlestis, & superimensus amor, & superbona uoluntas) illi se deo unire noluerunt: & ideo magno accipitri prædæ futuri sunt, haud secus ac pulli illi qui maternas alarū fotum diffugiunt. Quod insinuat, cum ait: Ecce relinquetur uobis domus uestra deserta. Quod factum est à tempore captiuitatis eorum, à qua ad eum usq; annum quo hæc scribebamus, fluxerūt anni circiter. 1444. Quæ quidē deploratio, facta quoq; uidetur Ezechielis cap. 24. Immunditia tua execrabilis: quia mundare te uolui, & nō es mundata à sordibus tuis: sed nec mundaberis prius, donec quiescere faciam indignationem meam in te. Ego dominus locutus sum. Sed quid est quod adijcit, Amen dico uobis, non me uidebitis à modo, donec dicatis: Benedictus qui uenit in nomine domini: Nisi, nunquam post hac cognoscetis me & quis sim, donec confiteamini cordibus uestris Mesiam me esse: & corde dicatis: Benedictus qui uenit in nomine domini: ut turbæ & pueri Hebræorum iam aperta uoce confessi sunt, quæ uerba ex Psalmo. 117. sumpta sunt, qui de CHRISTO, id est de Mesia intelligitur: ubi habemus: O domine saluum fac, O domine bene prosperare: Benedictus qui uenit in nomine domini. Ergo non de uisione corporis, sed mentis: nō de uisione carnis, sed spiritus, illud dictum domini est intelligendum: nam & ipsum oculo carnis uiderunt, non post multos illos dies. Nam ingressus iam dominus in Hierusalem ex cōsequentia narrationis Euangelistæ: & quod uero simile est, quarta ante passionem die, illum sermonem dixerat. Et tamen cum rursus tertia aut secunda ante passionem die illam ingressus est, nequaquam dixerunt: Benedictus qui uenit in nomine domini: & ideo ipsum esse CHRISTVM non agnouerunt. Sed qui eum agnouerunt, id ipsum mente confessi sunt. Ergo ut ipsum semper uidere possimus, tota mente cōfiteamur eum esse CHRISTVM, & semper animo dicamus: Benedictus qui uenit in nomine domini, deus & dominus illuxit nobis. Benedictus inquam qui uenit in nomine domini, qui est pater cœlestis æternus: cui per ipsum, & cum ipso in spiritu sancto, honor, gloria, & adoratio in cœlo & in terra, & ab omni creatura in omnia seculorum secula. Amen.

1444
 34
 42
 1520

CAPVT VIGESIMVM QVARTVM.

ET egressus IESVS de templo, ibat. Et accesserunt discipuli eius, ut ostenderent ei ædificationes templi. Ipse autem respondens, dixit illis: Videtis hæc omnia? Amen dico uobis, non relinquetur hic lapis super lapidem qui non destruat. ¶ Sedēte autem eo super montem Oliueti, accesserunt ad eū discipuli secretò dicētes: Dic nobis quando hæc erunt, & quod signum aduentus tui, & consummationis seculi? ¶ Et respondens IESVS, dixit eis: Videte ne quis uos seducat. Multi enim ueniēt in nomine meo, dicentes: Ego sum CHRISTVS. & multos seducent. ¶ Audituri enim estis

prælia & opiniones præliorum . Videte ne turbemini . Oportet enim hæc 10
 fieri, sed nondum est finis. Consurget enim gens in gentem, & regnū in re-
 gnū: & erunt pestilentia, & fames, & terramotus per loca . Hæc aut̄ omnia,
 initia sunt dolorū . Tunc tradent uos in tribulationē, & occident uos, & eri-
 tis odio omnibus gentibus propter nomen meum . Et tunc scandalizabun-
 tur multi, & inuicem tradent, & odio habebunt inuicem . Et multi pseudo- 15
 prophetæ surgent, & seducent multos . Et quoniam abundabit iniquitas, re-
 frigescet charitas multorum . Qui autem perseuerauerit usque in finem, hic
 saluus erit . Et prædicabitur hoc euangelium regni in uniuerso orbe, in testi-
 228 monium omnibus gentibus . Et tunc ueniet consummatio . ¶ Cum ergo ui-
 deritis abominationē desolationis, quæ dicta est à Daniele propheta, stan- 20
 tem in loco sancto (qui legit intelligat) tunc qui in Iudæa sunt, fugiant ad
 montes: & qui in tecto, non descendat tollere aliquid de domo sua: & qui
 in agro, non reuertatur tollere tunicam suam . Væ autem prægnantibus, &
 nutrientibus in illis diebus . Orate aut̄, ut non fiat fuga uestra in hyeme uel
 sabbato . Erit enim tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi 25
 usq; modo, neq; fiet . Et nisi breuiati fuissent dies illi, non fieret salua omnis
 229 caro: sed propter electos breuiabuntur dies illi . ¶ Tunc si quis uobis dixerit,
 ecce hic est CHRISTVS, aut illic: nolite credere . Surgēt enim pseudochri-
 sti, & pseudoprophetæ, & dabūt signa magna & prodigia, ita ut in errorem
 inducantur, si fieri potest, etiam electi . Ecce prædixi uobis . Si ergo dixerint 30
 uobis, ecce in deserto est, nolite exire: ecce in penetralibus, nolite credere . Si
 cut enim fulgur exit ab oriente, & paret usq; in occidentem: ita erit & aduen-
 tus filii hominis . Vbicunque fuerit corpus, illic congregabuntur & aquilæ .
 230 ¶ Statim autem post tribulationem dierum illorum sol obscurabitur, & lu-
 na non dabit lumen suum, & stellæ cadent de cælo, & uirtutes cælorū com- 35
 mouebuntur, & tunc parebit signum filii hominis in cælo . Et tunc plāgent
 omnes tribus terræ, & uidebunt filium hominis uenientem in nubibus cæ-
 li cum uirtute multa, & maiestate . Et mittet angelos suos cum tuba, & uoce
 magna, & congregabunt electos eius à quatuor uentis, à summis cælorum
 231 usq; ad terminos eorum . ¶ Ab arbore autem fici, discite parabolam . Cum 40
 iā ramus eius tener fuerit, & folia nata, scitis quia propè est æstas: Ita & uos
 cum uideritis hæc omnia, scitote quia propè est in ianuis . Amen dico uo-
 bis, quia non præteribit generatio hæc, donec omnia fiant . Cælum & terra
 232 transibunt, uerba autem mea non præteribunt . ¶ De die autem illa & hora
 nemo scit, neque angeli cælorum, nisi solus pater . Sicut autem in diebus 45
 233 Noë, ita erit & aduentus filii hominis . ¶ Sicut enim erant in diebus ante di-
 luuium comedentes & bibentes, nubentes & nuptui tradentes, usq; ad eum
 diem quo intrauit Noë in arcā, & non cogouerunt donec uenit diluuium,
 & tulit omnes: ita erit & aduentus filii hominis . Tunc duo erunt in agro:
 unus assumetur, & unus relinquetur . Duæ molètes in mola: una assumetur, 50
 & una

& una relinquetur. Duo in lecto: unus assumetur, & unus relinquetur. ¶ Vi 234
 gilate ergo, quia nescitis qua hora dominus uester ueturus sit. Illud autem
 scitote, quoniam si sciret paterfamilias qua hora fur ueturus esset, uigilaret
 utique, & non sineret perfodi domum suam. Ideo & uos estote parati: quia
 55 qua nescitis hora filius hominis uenturus est. ¶ Quis putas est fidelis seruus 235
 & prudens, quem constituit dominus suus super familiam suam, ut det illis
 cibum in tempore? Beatus ille seruus, quem cum uenerit dominus eius, in-
 uenerit sic facientem. Amen dico uobis, quoniã super omnia bona sua con-
 stituet eum. Si autem dixerit malus seruus ille in corde suo, moram facit do-
 60 minus meus uenire: & cœperit percutere conseruos suos; manducet autem
 & bibat cum ebriosis, ueniet dominus serui illius in die qua non sperat, &
 hora qua ignorat, & diuidet eum, partemq; eius ponet cum hypocritis, illic
 erit fletus, & stridor dentium.

ANNOTATIONES BREUES XLIIII. CIRCA LITERAM CA. XXIIII.

2	autem – respondens.	23	tunicam suam.		collationem
3	illis. * οὐ Nonne		τὰ ἱμάτια αὐτοῦ	41	nata,
5	Oliueti		uestimenta sua		ἐκφυῆ
	τῶν ἐλαιῶν		plurale.		fuerint enata,
6	secretò	24	uestra – in	42	in ianuis,
	καὶ ἰδίᾳ	25	fuit		ἐπὶ θύραις
	seorsum,		γένονεν		in foribus.
	priuatim	32	paret	42	uobis – quia
10	opiniones		φαίνεται	43	donec * ταῦτα hæc
	ἀκοᾶς		apparet	45	pater * μου meus
	rumores	33	Vbicunq; * ὅπου enim	46	in diebus
10	enim * πάντα omnia	33	corpus:		αἱ ἡμέραι
13	initia		τὸ πρῶμα		dies
	ἀρχὴ		cadauer		rectus pluralis.
	singulare.	33	congregabuntur – &	47	nubētes
18	orbe,	38	uirtute & maiestate,		γαμῶνες
	τῆ οἰκσμένη		potestate & gloria	47	ducētes uxores
	orbe terrarum	38	tuba & uoce magna:		nuptiū tradētes,
	habitabili		σάλπιγος φωνῆς μεγάλης	50	nuptum tradentes
19	consummatio.		tuba uocis magnæ (λης 50		assumetur
	ἔτελος		tubæ uoce magna		relinquetur
	finis		ἀ summis		παραλαμβάνεται
20	quæ dicta est	39	ab extremis		ἀφίεται
21	stantem		usq; ad terminos	50	præsentia. & infra.
	τὸ ἑκθήμεν		ἕως ἄκρων		in mola,
	ἕως	40	usq; ad extrema		ἐν τῷ μύλωνι
	(tionē		parabolam.	51	in pistrino
22	referuntur ad abominas		τῆ παραβολῆς		relinquetur. – Duo in
	aliquid de domo sua:	40	similitudinem,		lecto, unus assumetur,
	τὰ ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ				& alter relinquetur.
	quæ de domo sua,				hora
	res suas domesticas				

	φυλακῆ	οὐκ ἄρ' εἶσατε	præteritum
	custodiã	præterita.	61 sperat
53	sciret	55 nescitis	προσδοκᾷ
53	uigilaret utique	οὐ δοκᾷτε	expectat
54	non sineret	non putatis	62 diuidet
	ἢ δ' εἰ	56 constituit	διχοτομήσῃ
	ἐγρηγόρησεν ἄρ'	κατέστησεν	dissecabit

COMMENTARIUS IN CAPVT VIGESIMVMQVARTVM.

224 » **Q**ui sequitur, domini ad discipulos familiaris sermo est. Quod prompte
 » intelligitur ex uerbis Matthæi, sic subdentis. **¶** Et egressus IESVS de
 » templo, ibat. Et accesserunt discipuli eius, ut ostenderent ei ædificationes
 » templi. Ipse autem respondens, dixit illis: Videtis hæc omnia? Amen di-
 » co uobis, non relinquetur hic lapis super lapidem, qui non destruat. **¶**
 » Et egressus dominus quò ibat, ut se reciperet à multitudine, nisi in montem oliua-
 » rum: quò frequenter cum discipulis conuenire solebat, & unde subiecta Hierosoly-
 » morum ciuitas oculis maxime conspicua erat: sed & ex loco, unde templum maxime
 » uideri poterat, discipuli magnificentiam eius admirati, ostenderunt illud domino. Qui
 » dixit eis: Amen dico uobis, nõ relinquetur hic lapis super lapidem, qui nõ destruat:
 » non tam de lapidibus uisibilibus intelligens, quàm de ijs qui induratis cordibus in eo
 » loco morabatur. Sed ubi fuit in monte Oliueti, quidnam ibi actum sit, subiungit Mat-
 » thæus, cum ait. **¶** Sedente autem eo super montem Oliueti, accesserunt ad eum disci-
 » puli secreto dicentes: Dic nobis quando hæc erunt: & quod signum aduentus tui, &
 » consummationis seculi? **¶** Quia pauloante dominus discipulis suis dixerat, Amen di-
 » co uobis, non relinquetur hic lapis super lapidem, qui nõ destruat: interrogauerunt
 » eum secreto, semotis scilicet turbis, quando hæc futura essent, & quod signum aduen-
 » tus eius, de quo supra audierat illud: Filius hominis uenturus est in gloria patris sui cū
 » angelis suis, & tunc reddet unicuique secundum opera eius, & consummationis secu-
 » li: de qua etiam audierant dominum dicentem in parabola sagenæ: Sic erit in consum-
 » matione seculi: exibunt angeli, & separabunt malos de medio iustorum. Huic inter-
 » rogationi discipulorum respondit dominus quod sequitur. **¶** Primo. **¶** Et respon-
 » dens IESVS, dixit eis: Videte ne quis uos seducat. Multi enim uenient in nomine
 » meo, dicentes: Ego sum CHRISTVS. & multos seducent. **¶** Hoc spectat ad id quod
 » quæsierant de aduentu eius. Ideo monet eos & posteritatem eorum, ut sint attentī,
 » ne quis eos seducat de aduentu suo: quia multi uenturi erant in nomine eius, menti-
 » entes se esse CHRISTVM, id est illum promissum in lege & prophetis, & multos de-
 » cepturi. Quod & partim adimpletum est, id quod ex historijs potest esse perspectum.
 » Quis enim non audiuit de duplici Bencozeba? quorum ultimus periit sub Adriano
 » in Bethura, ut libri tradunt Hebræorum: & uterque se mentiebatur CHRISTVM. Et
 » multi Iudæorum illa opinione seducti illos sequentes, cum ipsis in æternum perierunt:
 » qui nequaquam periissent, si hic audissent CHRISTVM, eius que secuti fuissent consi-
 » lium: sed nemo hactenus tantam perniciem inuexit, quantam Mahumetes, qui est be-
 » stia, homo peccati, & filius perditionis. **¶** Secundo addit. **¶** Audituri enim estis præ-
 » lia, & opiniones præliorum: uidete ne turbemini. Oportet enim hæc fieri, sed non
 » dum est finis. Consurget enim gens in gentem, & regnum in regnum: & erunt
 » pestilentie & fames, & terræmotus per loca. Hæc autem omnia, initia sunt do-
 » lorum. Tunc tradent uos in tribulationem, & occident uos, & eritis odio omnibus
 » gentibus propter nomen meum. Et tunc scandalizabuntur multi, & inuicem tra-
 » dent, & odio habebunt inuicem. Et multi pseudopropheteæ surgent, & seducent
 » multos

Matth. 16.
Matth. 13.

• multos. Et quoniam abundabit iniquitas, refrigescet charitas multorum. Qui autem
 • perseuerauerit usque in finem, hic saluus erit. Et praedicabitur hoc euangelium regni in
 • uniuerso orbe, in testimonium omnibus gentibus. Et tunc ueniet consummatio. ¶ Hoc
 ad id pertinet, quod petierant de signis consummationis seculi: nam signa multa praecedunt
 illam, quorum quaedam remotiora & plurimo tempore duratura ante consummationem: ut praelia, & rumores praeliorum, quae fieri oportet ingruente mundi ma-
 litia: surrectura item est gens in gentem, & regnum aduersus regnum: & erunt pesti-
 lentiae, fames, & terrae succussiones per uaria loca, quae diuina sunt flagella. Et haec etiam
 ab initio, recenti adhuc ecclesia, emergere coeperunt. Et cum ait, Tunc tradent uos in
 tribulatione: persecutiones tangit primitiuae ecclesiae. Cum subdit, Et multi pseudo-
 phetae surgent, & seducunt multos: haereticos innuit, Simonem Magum, Menandrum,
 Harpocratem, Hebionem, Cherintum, Martionem, & reliquam id genus cohortem dae-
 moniorum, quos pseudopphetas uocat: ut quos ita spiritus malignus mortifero hal-
 tu afflat, ut spiritus sanctus uiuifico afflatu ueros prophetas. Sed in salui facti sunt in il-
 lis persecutionibus, qui ad finem usque in uera fide & doctrina perseuerauerunt: ad
 quod ex eo quoque tempore illos adhortabatur. Verum ut in primitiua ecclesia pra-
 lia fuerunt, & rumores praeliorum, & pestilentiae, & fames, & terrae motus, & pseu-
 dopphetiae, & haereses: sic & in sequentibus ecclesiae statibus, siue septem currant ad
 finem usque mundi sub septem tubis, siue totum diem legis gratiae duodecim disper-
 tiamur horis, ut diem naturae duodecim. Signum quod est uicinius consummationis
 seculi indicium, est, cum Euangelium in uniuerso orbe fuerit praedicatum: & uenerint
 ex omni gente quae sub caelo est, ad lucis euangelicae confessionem: & Israel intraue-
 rit, dicente Paulo: Caecitas ex parte contigit in Israel, donec plenitudo gentium intra-
 ret, & sic omnis Israel saluus fieret. Quod & dominus in Luca insinuare uidetur, cum
 ait de Iudaeis: Captiui ducentur in omnes gentes, & Hierusalem calcabitur a genti-
 bus, donec impleantur tempora nationum. Cum ergo uiderimus omnem gentem
 euangelium recipere, & Iudaeos ex errore resipiscetes CHRISTVM agnoscere, CHRI-
 STVM nobiscum uenerari & adorare: tunc propinqua erit consummatio, & uicinum
 tempus, ut saluandorum impleatur numerus: qui donec impletus fuerit, diem remo-
 ratur iudicij. Tertio subdit, ¶ Cum ergo uideritis abominationem desolationis, quae
 dicta est a Daniele propheta, statem in loco sancto (qui legit, intelligat) tunc qui in Iu-
 daea sunt, fugiant ad montes: & qui in tecto, non descendant tollere aliquid de domo
 sua: & qui in agro, non reuertatur tollere tunicam suam. Vae autem praegnantibus &
 nutrientibus in illis diebus. Orate autem, ut non fiat fuga uestra hyeme uel sabbato.
 Erit enim tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi usque modo, neque fiet.
 Et nisi breuiati fuissent dies illi, non fieret salua omnis caro: sed propter electos breui-
 buntur dies illi. ¶ Redit dominus ad enucleandum eis, quod primo loco petierant:
 nam cum de arce & aedificio templi audissent dominum dicentem: Amen dico uobis,
 non relinquetur hic lapis super lapidem qui non destruatur: petierunt discipuli, dicen-
 tes: Dic nobis, quando haec erunt? Quod ex Daniele propheta dicit, ipsis esse intelli-
 gendum: qui capite nono mysteria de CHRISTO, & quae post mortem eius uentura
 sunt, hoc modo enunciat: ¶ Septuaginta hebdomades abbreviatae sunt super popu-
 lum tuum, & super urbem sanctam tuam, ut consummetur praearicatio, & finem ac-
 cipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur iustitia sempiterna, & impleatur
 uisio & prophetia, & ungatur sanctus sanctorum. Scito ergo, & animaduerte ab exitu
 sermonis, ut iterum aedificetur Hierusalem, usque ad CHRISTVM ducem, hebdoma-
 des septem, & hebdomades sexaginta duae erunt. Et rursus aedificabitur platea, &
 muri in angustia temporum. Et post hebdomades sexaginta duas occidetur CHRI-
 STVS: & non erit eius populus, quae eum negaturus est. Et ciuitate & sanctuariu dissipabit

Rom. 11.

Luc. 21.

228

Dani. 9.

populus cum duce uerturo, & finis eius uastitas. Et post finem belli statuta desolatio: Confirmabit autem pactum multis hebdomada una, & in dimidio hebdomadis deficiet hostia & sacrificium: & erit in templo abominatio desolationis, & usque ad consummationem & finem perseverabit desolatio. Et ad hæc diligenter legenda & intelligenda adhortatur dominus: quia aperta, manifesta, & uera quæ uidebant, & quæ uisuri erant, quæ & prætendebat uisio. Abominationem desolationis aliqui interpretantur statuam Cæsaris Augusti, aut Adriani in templo collocatam. Sed Augusti Cæsaris statuam in templo collocatam fuisse, nullo autore dicere uidentur. Et Adriani statua quadraginta octo annis post desolationem sanctæ ciuitatis à Tito factâ, templo illata est, si illata est. Quare de ea desolatione quæ à Tito facta est, & Daniel & dominus loqui uidentur. Nam de statua Caij Cæsaris, quam templo Hierosolymorum octauo ferè anno à passione domini inferri uoluit, non est agendus sermo: quando quidem maxima precum perseverantia, & totius gentis commiseratione potius quam id fieret, mortem eligentis: Iudæi à Petronio, cui id demadatum fuerat, ne templo inferretur, obtinuerunt: ut scribitur secundi de bello Iudaico, cap. 3. Per abominationem igitur potius hoc loco intelligit Titus, qui colebat idola: & proinde erat abominatio. Et abominatio desolationis, siue, ut septuaginta habet, τὸ πρὸς ἑμὲ ὡς ἐν ὄρει, id est desolationum dicitur: quia desolationes sanctæ ciuitatis, & sancti templi per ipsum factæ sunt. Quæ & indicat id quod nunc quoque legitur in Daniele ex Hebræo paulo aliter quam ex septuaginta (ut suspicari licet) habeamus. Sic enim legitur: Et qui super alam abominationum, desolabitur idcirco donec consummatio & decisio effundatur super stuporem. Quid per id, Qui super alam abominationum, intelligitur, nisi qui in sublimitate eleuatus erat super cultores idolorum: qualem quis nesciat Titum imperatorem Romanum fuisse? Quid per, desolabitur, nisi ciuitatem sanctam, & templum sanctum, gentemque Iudæorum destruet, perdet, dissipabit? Quid per, donec consummatio & decisio effundatur super stuporem, nisi donec ueniat consummatio & finis temporum super populum Israëliticum, tanto tempore stupefactum & attonitum de tam longa sua captiuitate, & irrita sibi facta Messie sui (quia iam suis temporibus uenerat) expectatione? Ergo abominatio desolationis, quæ stetit in loco sancto, fuit Titus. Quem cum uidebant iam loco imminere iuxta domini prædictionem, cito fugere debebant: siue qui in Iudæa, siue qui in templo, siue qui in agro erant, ad montes. Et ad quos? Certè ad montes dei, qui erant apostoli domini nostri IESU CHRISTI: ipse uero mons magnus totam terram (iuxta Daniele) impleturus: à quo & ipsi montes sunt dicti. Id etiam quod dominus dicebat, Tunc & qui in Iudæa sunt, fugiant ad montes, & quæ sequuntur, repentinam super eos, inopinatamque, & ineluctabilem designabat futuram dei uindictam. Et profecto sic ira dei defæuit in gentem illam, ut prægnantes omnes abortirēt, & lactantes præ intolerabili famis necessitate proprios manderēt liberos. Quod ait orandum ihs, qui possent tantam diuinæ indignationis effugere ultionem: ut non hyeme, neque sabbato fieret eorum fuga: hoc significat, cito & longe à loco plagæ illis esse fugiendum: cito, quod in hyeme commode fieri non potest: longe, quod non licebat sabbato. Et hæc quæ à Vespasiano & Tito inducta est tribulatio, tanta tamque horribilis fuit, quanta & qualis non est à mundi exordio cognita: quod licet ex historijs deprehendere, ad eam quæ de hoc excidio facta est, collatis. Quis enim unquam in obsidione urbis cuiuscunque legit undecies centena milia fame & gladio perisse, quod in Hierusalem factum Iosephus tradit: & urbe capta sexcenta milia uirorum interfici iussa, & hoc in solennitate paschæ, qua dominum gloriæ supplicio affecerant: captiuorum autem publice uenundata centum milia? Tanta & talis ab initio mundi non legitur, neque (prædicente domino) aliquando tanta talisque futura est. Sed & dies illius tam horrendæ & implacabilis ultionis truncandos, atque breuiandos prædixit dominus: ut &

Daniel, 2.

ut & euēnit: quæ ex historijs ad quadragesimū à dominica passione annum adducta, duorum ferme annorum breuitate coarctata est: & hoc propter electos, ut qui numero saluandorum sociandi erant, saluarentur. Quod si in loquinius tempus res fuisset dilata, aut ubi cœpit, non fuisset tempore accelerata, nō salua fuisset omnis caro. Quæ autē saluationi erat electa, id ipse nouit, qui & saluandos, & numerū saluandorū nouit. **Quarto subiungit.** ¶ Tunc si quis uobis dixerit, ecce hic est **CHRISTVS**, aut illic, nolite credere. Surgent enim pseudochristi & pseudoprophetae, & dabunt signa magna & prodigia, ita ut in errore inducātur, si fieri potest, etiam electi. Ecce prædixi uobis. Si ergo dixerint uobis, ecce in deserto est, nolite exire: ecce in penetralibus, nolite credere. Sicut enim fulgur exit ab oriente, & apparet usq; in occidentē: ita erit & aduentus filij hominis: ubicunq; fuerit corpus, illic congregabuntur & aquilæ. ¶ Soli cito admonet dominus, ut in nouissimis diebus caueat ab ijs qui falsō se **CHRISTVM** dicturi sunt, & falsō nomen prophetae sibi uendicabunt: inter quos erunt, qui permisso diuino magna signa & prodigia facturi sunt, sed mēdacia: ut Iannes & Mambres in Tani Aegyptia, adeo ut etiam decipiātur electi, si id fieri posset, essetq; permissum. Nec unquam aliās **CHRISTVM** expectent aut hic aut illic, foris aut in penetralibus, quā cum in nouissima uisitacione ueniet, repentinus & manifestus: quemadmodū fulgur, quod egrediens ab oriente, repente apparet in occidente. Nam si repente restres congregantur aquilæ ad cadauera: quāto magis aquilæ, id est sancti sanctaq; illius temporis animæ, cōgregabuntur ad **CHRISTVM**, adeo manifestus erit illius uisitacionis aduentus: Sed & exactis præcedentibus iudiciū signis, aderunt angeli dei, tunc ad resurrectionis mysteriū missi, ut subdēte domino cognoscimus: & hoc quinto loco hoc modo. ¶ Statim autē post tribulationē dierum illorum sol obscurabitur, & luna non dabit lumen suum, & stellæ cadent de cœlo, & uirtutes cœlorum cōmouebuntur: & tunc apparebit signum filij hominis in cœlo: & tunc plangēt omnes tribus terræ, & uidebunt filium hominis ueniētem in nubibus cœli cum uirtute multa, & maiestate. Et mittet angelos suos cū tuba & uoce magna, & congregabūt electos eius à quatuor uentis, à summis cœlorū usq; ad terminos eorū. ¶ Cum hic mūdus in ultimo senio erit, & graues tribulatiōes perferet, priusquā deficiat, & emoriat: sol qui est uelut cor mūdi huius, obscurabitur: & luna quæ est uelut uis eius alitrix, lumē suū negabit, & stellæ uidebūtur è cœlo decidere: & uirtutes cœlorū quatentur, & signū filij hominis, siue id crux sit, siue aliud quod deus nouit, in cœlo erit cōspiciū. Et tunc præ signorū, & portetorū pauore plangēt, & sese laniabūt omnes natiōes terræ. post quæ uidebūt filium hominis **CHRISTVM** iudicē omnium ueniētē in nubibus cœli, cū tali tantaq; maiestate ac potestate, qualē & quātam nunquā oculus uidit, nec auris audiuit. Et mittet angelos suos cum tuba sonitus terribilis ac inauditi, & cōgregabunt electos eius à quatuor plagis mundi: ex ortu, occasu, meridie, & septentrione ad iudicium: & eos qui tunc beati, iam tenebunt cœlos, à summis cœlorum usq; ad fines eorum: & non solum illos, sed & reprobos, ex abyssis inferorū usq; ad terminos eorum cōgregabunt, in sinistris eius collocandos. Et ex hoc loco cognoscimus sanctorū animas in cœlis collocari: quas dā qdē in summis, quas dā uero sublimius. Cōgregabūt, inquit, à summis cœlorum usq; ad terminos eorum. Sed tunc euocabūtur ad plagas terræ ad sua resumenda corpora. **Sexto addit.** ¶ Ab arbore autem ficī discite parabolam. Cū iam ramus eius tener fuerit, & folia nata, scitis quia propē est aestas, ita & uos, cum uideritis hæc omnia, scitote quia propē est in ianuis. Amen dico uobis, quia non præteribit generatio hæc, donec omnia fiant. Cœlum & terra transibunt, uerba autē mea non præteribunt. ¶ Quia signa nouissime allata, uicinum esse nouissimū iudiciū commōstrāt: ideo ex similitudine ficī uicinitatem illam intelligi posse dicit. Nam cum uidemus arborem sicum furculos emisisse, & iam enata esse folia, scimus uicinam esse

æstatem: ita quoque cum hæc uidebuntur signa, diem *δικαιοκρισίας*, iusticie iudicij dei esse in foribus, & admodum uicinam sciendum est. Et hæc generatio quæ illa uidebit signa, non deficiet, non interibit, donec aduentus supremumque adueniat iudicium. Sed erit ne tunc aliqua generatio ex successione eorum, qui dominum glorie crucifixerunt, ad illa usque tempora diuino decreto seruata: Præsertim cum scriptum sit Psalmo. 58.

Psal. 58. Deus ostēdit mihi super inimicos meos, ne occidas eos; nequando obliuiscantur populi mei. Disperge illos in uirtute tua, & depone eos protector meus domine. Non ierim inficias, post tantum ieiunium à uitali doctrina in fine seculi reuersuros esse Iudæos, cum adijciat Propheta, dicens: Conuertentur ad uesperam, & famem patientur ut canes, & circūbunt ciuitatē. At quānam ciuitatem, nisi eam quæ est ecclesia **CHRISTIANIS**: Verum non tunc Iudaica generatio à Iudaismo, sed Christiana à Christianismo

dicitur. Et adeo quæ hic dixit **CHRISTVS**, uera certaque esse attestatur, ut cœlū & terram transitura dicat (nam & Petrus & Apocalypsis cœlum nouū, & terram nouā fore innuunt) uerba autē sua euentu prædictorum non caritura. **Septimo addit.** De die autē illa, & hora nemo scit, neque angeli cœlorū, nisi solus pater. **¶** Arcet dominus illos à curiosa inquisitione diei & temporis illius: quia illa referuauit pater in sua potestate, adeo ut ne angeli quidem dei ea definite sciant: sed solus deus qui est omnium pater, & conditor creaturarum. Hic igitur nomine patris, generali conditione deum intellige, non speciali, qua ad solum in diuinis refertur patrem: ne filium dei, uerbum patris æternum, æternam dei sapientiam uidearis ab hac scientia excludere: in super & spiritum sanctū, quod scrutatur profunda dei, & quod nouit omnia quæ dei sunt. Quam uani ergo sunt quidam Mathematici supputatores, aut uaticuli, aut coniectatores, qui putant se ad certum tempus, annum, aut mensē, diem illum uerissimi coniectura attingere: quem testimonio saluatoris ne angeli quidem dei sciunt. Absit hæc uanitas & curiositas, & diuina quoque censura prohibita indago. Non est (inquit) uestrum nosse tempora uel momenta, quæ pater posuit in sua potestate. Si non erat apostolorum, qui in illa die **CHRISTO** iudicanti assidebunt, & quodammodo cōiudicabunt: quomodo id nostrum erit nosse: Quomodo non fuerunt decepti, qui aut scribēdo, aut cōcionādo, mirumque terrorem populo incutiendo de hoc pronunciauerunt: **Octauo.** **¶** Sicut autē in diebus Noë, ita erit & aduentus filij hominis. Sicut enim erant in diebus ante diluuium comedentes & bibentes, nubentes & nuptū tradentes, usque ad eum diem quo intrauit Noë in arcam, & non cognouerunt, donec uenit diluuium, & tulit omnes: ita erit aduentus filij hominis. Tunc duo erunt in agro: unus assumetur, & unus relinquetur. Duæ molentes in mola: una assumetur, & una relinquetur. Duo in lecto: unus assumetur, & unus relinquetur. **¶** Dies aduentus domini similes erunt diebus Noë, id est diluuij, incerti & inexpectati. Et dies qua ueniet dominus, repentina. Nam ante diē illam edent & bibent, & uiri ducent uxores, & mulieres nuptum tradentur, nubentque uiris, ut in diebus Noë ante diē illam, qua subiuit arcā: cum repēte, qui superuenit cataclysmus, sustulit omnes qui in arca non fuerant assumpti. In illa diē domini erunt duo in agro, unus assumetur ad uitam, & alter relinquetur ad mortē. erunt duæ molentes in pistrino: una assumetur ad uitam, & altera relinquetur ad mortem. erunt duo in lecto: unus assumetur ad uitam, & alter relinquetur ad mortem. Et hæc designant de omni statu & conditione eorum, qui tunc superstitēs erunt: quosdam saluandos ad tribunal **CHRISTIANIS** esse seligendos: & quosdam deferendos, & in id tempus referendos, dum reproborum pronuncietur sententia: nam electi primo occurrent domino, dicente Paulo: Nos qui uiuimus, qui residui sumus in aduentu domini, non praueuiemus eos qui dormierunt, Et subdente: Mortui qui in **CHRISTO** sunt, resurgēt primi: deinde nos qui uiuimus, qui relinquimur, simul rapiemur cum illis in nubibus obuiā **CHRISTO** in aëra. **Nono admonet nos dominus, ut ob incertitudinē repentinae procellae**

2. Petr. 3.

Apo. 21.

232

»

1. Corin. 2.

Aff. 1.

233

»

»

»

»

»

»

»

1. Thess. 4.

nae processæ aduētus, simus uigiles in fide, spe, & charitate, ac bonis operibus iugiter
 intenti, dicens: ¶ Vigilate ergo, quia nescitis qua hora dominus uester uenturus sit. 234
 Illud autem scitote, quoniam si sciret pater familias qua hora fur uenturus esset, uigila
 ret utique, & non sineret perfodi domū suam. Ideo & uos estote parati: quia qua ho
 ra nescitis, filius hominis uēturus est. ¶ Vigilat, qui CHRISTVM imitatus, bonis sem
 per operibus intentus est: aut si quid sordidū contraxit, id sanctis purificationibus eluit
 & expiat. Sed & exemplo patris familias edocet, nos semper oportere esse paratos:
 nā si pater familias, cuius domus perfossa est, direptaq; supellex, sciuisset qua hora fur
 fuisset uenturus, uigilasset utiq; & non siuisset perfodi domum suam. Non ergo si
 mus similes illi, sed omni hora parati: quādoquidem nescimus qua hora dominus no
 ster uenturus est: quod nō solum de nouissima illa omnium hora intelligendum est,
 sed & de nouissima cuiusq; particulari hora. In qua si imparati iueniamur, domus no
 stra spoliabitur, & thesaurus eius, anima, rapietur in perditionem: si parati, non diripie
 tur, sed seruabitur ad uitam. Pater familias, quisq; nostrum. Fur, dies mortis, aduētus
 domini. Perfossio domus, separatio animæ à corpore, eiusq; in perditionē direptio.
 Decimo admonet dominus omnes seruos suos, quos præfecit pascendis gregibus
 suis doctrina, fide, charitate, & omni exemplo bonæ beatæq; uitæ: ne propter dilatio
 nem aduentus sui, labātur in infidelitatem, in uitæ licētiosæ perniciem, & insanā loco
 doctrinæ in subditos debacchationē. Quod sic innuit. ¶ Quis putas est fidelis seruus 235
 & prudens, quem constituit dominus super familiam suam, ut det illis cibum in tem
 pore? Beatus ille seruus, quem cum uenerit dominus eius, inuenerit sic faciētē. Amē
 dico uobis, quoniam super omnia bona sua cōstituet eum. Si autem dixerit malus ser
 uus ille in corde suo, moram facit dominus meus uenire: & cœperit percutere cōser
 uos suos: manducet autē & bibat cum ebriosis: ueniet dominus serui illius in die, qua
 nō sperat, & hora qua ignorat, & diuidet eum, partemq; eius ponet cum hypocritis.
 Illic erit fletus, & stridor dentium. ¶ Seruus quem cōstituit dominus super familiam
 suam, quilibet præpositus alicui plebi CHRISTI instituendæ, & in fide, & omni san
 ctimonia uitæ cōtinēdæ: siue in temporalibus præpositus sit, siue in spiritualibus: in
 ter quos maximi & primi sunt, qui dicuntur monarchæ & summi pontifices. Fidelis
 est & prudēs, qui dat cibum sanæ doctrinæ & fidei populo sibi credito, in tēpore suo,
 usque ad finem mundi. Bona domini, bona cœlestia & æterna. Infidelis est impru
 dens, qui neq; fide & doctrina pascit, neq; uitæ exemplo: sed utroq; nocet, & populū
 perdit. Doctrina quidē, quia fidem nō habet: & si se ore dicat fidelem. quod innuitur
 per hoc quod ait in corde suo, morā facit dominus meus uenire: tanquā corde nō cre
 dat uēturum: quomodo enim is doctrina iuuaret, qui fide caret? Exēplo uero, quia
 percutit cōseruos, & māducat ac bibit cum ebriosis: quod indicat ipsum tyrānidē in
 oues à CHRISTO sibi creditas exercere, quicumq; is fuerit. Sed quam sentētiam feret
 malus, infidelis, & imprudēs seruus? Dies mortis eius, cum nō sperabit, adueniet. hic
 illi dies nouissimus, & dominus eius, qui uitæ ne cisq; potestatem habet, diuidet eū,
 id est in duo secabit ac partiētur, in corpus scilicet & animam: corpus terræ relinquet
 & uermibus: & alteram partem, id est, animam, ponet cum infidelibus, & in sorte re
 proborum Scribarum & Phariseorum, qui in hypocrisi populū dei seducebant. Illic
 erit fletus & stridor dentium, quæ æterna designāt supplicia. A quibus nos liberet fi
 lius dei superbenedicti, qui tales populo suo præficiat seruos, & tam uerē cibū cōser
 uis in tempore suo præstātes, & maxime hac tempestate, qua oriēs, occidēs, meridies,
 & septētrio ad multarum usq; gentium antichthonas penetrātur, quæ nunquā à maio
 ribus nostris cognita fuere: ut CHRISTVS dominus (in quo pater æternus pposuit
 in plenitudine temporū, ut ait Paulus, instaurare omnia, quæ in cœlis & quæ in terrā
 sunt in ipso) pure in uniuerso mundo annuncietur, æternum promulgetur euāgeliū,

Eph. 1.

cui nihil admisceatur externū: unus deus, una fides, unū baptisma (quæ sola necessaria sunt ad salutē: cætera aut adiecitia, si nō etiā noxia) prædicēt, iterēt, inculcēt, ut pater cœlestis illos agnoscat ueros filij sui uicarios, quos & subditos eorū habeat primū in omni terra: deinde ubi ad æterna bona trāslati fuerint, in cœlesti gloria sibi dātes laudē, gloriā, & perennē gratiarū actionē in spiritu & ueritate, in oīa seculorū secula, Amē.

CAPVT VIGESIMVM QVINTVM.

236

Vnc simile erit regnum cœlorum decē uirginibus, quæ accipientes lampades suas, exierunt obuiam sponso & sponsæ. Quinque autem ex eis erant fatuæ, & quinque prudentes. Sed quinque fatuæ acceptis lampadibus, nō sumpserūt oleum secum. Prudētes uero acceperunt oleū in uasis suis cum lampadibus. Moram autem faciēte sponso, dormitauerunt omnes ac dormierunt. Media autem nocte clamor factus est, ecce sponsus uenit, exi- te obuiam ei. Tunc surrexerunt omnes uirgines illæ, & ornauerunt lampades suas. Fatuæ autē sapientibus dixerunt: Date nobis de oleo uestro, quia lampades nostræ extinguntur. Responderunt prudentes, dicentes: Ne for- te non sufficiat nobis & uobis: ite potius ad uendentes, & emite uobis. Dū autem irent emere, uēnit sponsus: & quæ paratæ erant, intrauerunt cum eo ad nuptias, & clausa est ianua. Nouissime uero ueniunt & reliquæ uirgines, dicentes: Domine, domine, aperi nobis. At ille respōdens, ait: Amen dico uobis, nescio uos. Vigilate itaque, quia nescitis diem neque horam. ¶ Sicut enim homo peregre proficiscens, uocauit seruos suos, & tradidit illis bona sua. Et uni dedit quinque talenta, alii autem duo, alii uero unum: unicuique secundum propriam uirtutē, & profectus est statim. Abiit autē qui quinque talenta acceperat, & operatus est in eis, & lucratus est alia quinque. Similiter qui duo acceperat, lucratus est alia duo. Qui autem unum acceperat, abiēs fodit in terram, & abscondit pecuniam domini sui. Post multū uero temporis uenit dominus seruorum illorum, & posuit rationē cum eis. Et accedēs qui quinque talenta acceperat, obtulit alia quinque talenta, dicens: Domine, quinque talenta tradidisti mihi, ecce alia quinque superlucratus sum. Ait illi dominus eius: Euge serue bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam: intra in gaudium domini tui. Accessit autem & qui duo talenta acceperat, & ait: Domine duo talenta tradidisti mihi, ecce alia duo superlucratus sum. Ait illi dominus eius: Euge serue bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te cōstituam: intra in gaudiū domini tui. Accedens autē & qui unum talentum acceperat, ait: Domine, scio quia homo durus es, metis ubi nō seminasti, & congregas ubi nō sparsisti: & timens abii, & abscondi talētum tuum in terra: ecce habes quod tuū est. Respōdens autē dominus eius, dixit ei: Serue male & piger, sciebas quia meto ubi non semino, & cōgrego ubi nō sparsi: oportuit ergo te cōmittere pecuniā meam numulariis, & ueniēs ego recepissem utique quod meū est cū usura.